

Programma

Amsterdam
Sinfonietta

ISH
DANCE
COLLECTIVE

“April is the cruellest month, breeding
Lilacs out of the dead land, mixing
Memory and desire, stirring
Dull roots with spring rain.”

– T.S. Eliot, uit *The Waste Land*

Het barre land

Amsterdam Sinfonietta
ISH Dance Collective
Bencha Theater

Deel I

Farokhzad Layegh (1963)

Lexis I; uit Lexolalia Descenticum (2021)

arr. voor strijkorkest en tape Ashkan Layegh

Igor Stravinsky (1882-1971)

Double Canon voor strijkkwartet (1959)

Alban Berg (1885-1935)

Allegro misterioso – Trio estatico; uit Lyrische Suite (1925/28)

Deel II

Kiril Džajkovski (1965)

Brothel Tango

arr. Rob Horsting

Michael Nyman (1944)

Trysting Fields; uit Drowning by Numbers (1992)

Bryce Dessner (1976)

Pulsing; uit Impermanence (2020)

versie voor strijkorkest (2022)

Deel III

Farokhzad Layegh

Lexis II; uit Lexolalia Descenticum

arr. voor strijkkwintet Ashkan Layegh

Charles Avison (1709-1770)/Rik Ronner (1982)

Largo; uit Domenico Scarlatti's klavecimbelsonate, recomposed

Rik Ronner (1982)

Drowning

Deel IV

Eleni Karaindrou (1941)

Solitude; uit Dust of Time (2009)

voor viool solo

Pablo Casals (1876-1973)

Song of the birds

arr. Wijnand van Klaveren

Farokhzad Layegh

Lexis V; uit Lexolalia Descenticum

versie voor strijkorkest en percussie Ashkan Layegh

Deel V

Arvo Pärt (1935)

Passacaglia (2003/2007)

voor viool, vibrafoon en strijkers

Fazil Say (1970)

Allegro assai; uit vioolconcert "1001 Harems in a Night" (2007)

arr. Hugo Bouma

Valentyn Sylvestrov (1937)

The Messenger (1996/97)

voor strijkorkest en synthesizer

Inleidende film

Gemaakt door: Michiel Zwart, Kayleigh Hagen en Lex Bohlmeijer

Zaterdag 22.02.2025 20:15 uur Meervaart, Amsterdam

Woensdag 26.02.2025 20:00 uur Theater de Spiegel, Zwolle

Donderdag 27.02.2025 20:00 uur Muziekcentrum, Enschede

Vrijdag 28.02.2025 20:15 uur Muziekgebouw, Amsterdam

Zaterdag 01.03.2025 20:15 uur Muziekgebouw, Amsterdam

Zondag 02.03.2025 20:15 uur SPOT, Groningen

Donderdag 06.03.2025 20:00 uur Theater aan de Parade, Den Bosch

Vrijdag 07.03.2025 20:30 uur Chassé Theater, Breda

Zaterdag 15.03.2025 19:30 uur Hong Kong Arts Festival

Zondag 16.03.2025 15:30 uur Hong Kong Arts Festival

Zaterdag 24.05.2025 21:15 uur Grote Kerk, Veere

Cast & Crew

dans

Herrold Anakotta

Sophia Mason

Lars de Vos

altviool

Georgy Kovalev

Anne-Bartje Fontein

Ernst Grapperhaus

verticale muurdans

Micka Karlsson

Sarah Kooij

Kenneth Gérard

cello

Tim Posner

Örs Köszeghy

Madelyn Kowalski

viool 1

Candida Thompson

Ingrid van Dingstee

Nicoline van Santen

Karen Segal

contrabas

Ying Lai Green

piano/synthesizer

Jacobus den Herder

viool 2

Catherina Lee

Petra Griffioen

Frances Thé

Diet Tilanus

percussie

Barry Jurjus

concept

Marco Gerris & Candida Thompson

regie

Marco Gerris

muzikale leiding & viool

Candida Thompson

choreografie

Marco Gerris i.s.m. de dansers

choreografie verticale muurdans

Rachel Melief i.s.m. de luchtacrobaten

dramaturg

Titus Tiel Groenestege

muzikaal dramaturg

Stephan Heber

Met speciale dank aan Farokhzad Layegh voor zijn inspirerende idee en John Vervaeke, PhD, cognitief wetenschapper verbonden aan de Universiteit van Toronto.

lichtontwerp

Mike den Ottolander

(licht)techniek

Tijs van der Heijden
Bendert van Dijk

geluid

Rob Strolenberg
Stef Polderman

kostuums

Mirjam Manusama

stellage

Jeroen de Goei

rigging

Jeroen de Goei
Jan Marne Haak
Hidde Aans-Verkade

Toelichting

Amsterdam Sinfonietta en ISH Dance Collective hernemen de succesvolle voorstelling Het barre land uit 2022, gebaseerd op het meer dan 100 jaar oude gedicht van The Waste Land van T.S. Eliot. De wereld uit Eliots gedicht vertoont veel gelijkenissen met de wereld anno nu; een wereld waarin uitdagingen zich blijven opstapelen. Oorlog, armoede, eenzaamheid, klimaatcrisis. De hoop en de wil gaan nooit verloren. Het publiek wordt meegenomen met opzwepende strijkersmuziek en acrobatische dans op een zintuiglijke zoektocht richting de toekomst, vanuit de duisternis naar het licht.

Een samenwerking tussen Amsterdam Sinfonietta en ISH Dance Collective was even ongebruikelijk als voor de hand liggend. Makers Candida Thompson en Marco Gerris komen uit twee verschillende werelden, maar de wederzijdse fascinatie voor beweging en muziek is er altijd geweest. De combinatie van hun werelden bleek een groot succes. Drie reacties uit de pers vatten de voorstelling kernachtig samen: 'Het barre land prikkelt de zintuigen en stemt tot nadenken' (De nieuwe muze), 'Een adembenemende reis' (Het Parool) en 'Een waanzinnige samensmelting van strijkers choreografieën en acrobatiek'. Amsterdam Sinfonietta en ISH Dance Collective verheugden zich enorm op de hereniging van Het barre land, met negen concerten in Nederland en de internationale première met twee optredens tijdens het Hong Kong Arts Festival.

Het barre land

Aan het begin van Het barre land weerklinken de revolutionaire stemmen van twee dichters: de Amerikaans-Britse dichter T.S. Eliot (1888-1965), die honderd jaar geleden een schokgolf veroorzaakte met zijn gedicht The Waste Land (1922) waarin hij alle zekerheden van de gevestigde orde aan het wankelen bracht, en de Iraanse 'dichter van de vrijheid' Ahmad Shamlou (1925-2000), die in 1970 min of meer hetzelfde deed in zijn Terrestrial verses. Twee dichters uit verschillende tijden en culturen die beiden op zoek waren naar universele waarden en de zin van het bestaan, terwijl ze onafhankelijk van elkaar allebei de overgang beleefden van een traditionele maatschappij naar een moderne maatschappij, met alle chaos, verwarring en vervreemding van dien.

De Iraanse cardioloog en componist Farokhzad Layegh, wiens muziek al eerder op de lessenaars van Amsterdam Sinfonietta heeft gestaan, zag de verwantschap tussen Eliots The Waste Land en Shamlou's Terrestrial Verses.

Hij droomde ervan om beide dichters samen te brengen in één compositie. Zo ontstond vorig jaar zijn achtdelige Lexolalia Descenticum, een fascinerend muzikaal epos dat hij liet horen aan violiste en artistiek directeur Candida Thompson.

De suggestieve klanken van Layegh lieten haar niet meer los en vormden een bron van inspiratie voor Het barre land. Delen van Layeghs stuk lopen als een rode draad door de voorstelling, waarin met explosieve en mystieke strijkersmuziek en acrobatische dans de eeuwige cirkelgang tussen teloorgang en wedergeboorte wordt onderzocht.

De suggestieve klanken van Layegh lieten haar niet meer los en vormden een bron van inspiratie voor Het barre land

Drie moderne dansers en drie luchtaerobaten geven Eliots teksten en de bijzondere muziek door Amsterdam Sinfonietta extra lading in verschillende dansstijlen uit de hiphopscene, waaronder House, Locking, Popping, Hiphop en Breakin. Met onuitputtelijke energie dagen ze elkaar en de musici uit. Afwisselend intens en onstuimig, of juist sereen en ingetogen worden Eliots woorden uitgediept. De kruisbestuiving tussen de luchtaerobaten en dansers is een droom voor beide partijen die soms magische plaatjes oplevert: de dansers zweven en vliegen letterlijk boven het hele orkest. Zo wordt een poëtische illusie gecreëerd van vele gevoelens, talen en sferen, waarbij het dansen tegen

muren en palen in verticale richting een extra dimensie toevoegt.

In vijf episodes, gebaseerd op Eliots vijfdelige gedicht, probeert Het barre land een uitweg te bieden uit de 'zielscrisis' van de moderne mens door de betekenis van het leven te analyseren in woorden, klanken en bewegingen. Waar staan wij in een moderne wereld waarin, om Lucebert te citeren, 'schoonheid haar gezicht heeft verbrand?' Hoe stijgt je uit boven disconnectie en vervreemding? In de loop van de voorstelling krijgen de musici en de dansers op aarde en in de lucht weer vleugels van hoop en verlangen. Ze gaan op zoek naar mogelijkheden tot transformatie en reële verbinding, met henzelf en anderen, met de wereld om hen heen.

DEEL I

Vervreemding en desintegratie maken woorden betekenisloos. De stem van Eliot vermengt zich met de desolate klanken van Lexis I van Farokhzad Layegh, het openingsdeel van zijn Lexolalia Descenticum. Letterlijk vertaald betekent deze titel 'wordful stutter of the fall.' Volgens Layegh zijn woorden betekenisloos geworden. Ze verstopten de waarheid achter betekenissen die de werkelijkheid niet volledig weerspiegelen of zelfs geweld aandoen. De taal ontaardt in holle frases. Religie en eeuwenoude tradities zijn weggefallen. De moderne mens zondert zich af in een digitale schijnwereld en voelt zich leeg en verloren.

In zijn spannende muziek onderzoekt Layegh de eeuwige cycli van ontwrichting en wederopleving, van connectie en disconnectie. Daarbij maakt hij gebruik van elektronica en

Perzische modi, die op Westerse instrumenten worden gespeeld. Grensoverschrijdende klanken vormen in zijn mysterieuze Lexolalia Descenticum de verbindende schakel tussen de verontrustende 'spookstemmen' van Eliot en Shamlou.

Hoop en wanhoop kleuren Stravinsky's Dubbelcanon voor strijkkwartet, dat gecomponeerd werd ter nagedachtenis van de in 1953 overleden Franse schilder Raoul Dufy. Stravinsky was bevriend met Eliot. Hij schreef o.a. balletmuziek bij Eliots Samson Agonistes en, na het overlijden van de dichter, Introitus T.S. Eliot in Memoriam.

Hoop en wanhoop kleuren Stravinsky's Dubbelcanon

Onrustige fluisteringen karakteriseren het Allegro misterioso uit Alban Bergs Lyrische Suite voor strijkorkest, geschreven om uitdrukking te kunnen geven aan zijn wanhopige liefde voor de getrouwde Hanna Fuchs, die niet alleen zijn geliefde en muze was, maar ook zijn Isolde en Lulu. Hartverscheurende strijkersmuziek over de onmogelijkheid tot verbinding.

DEEL II

De vijandige verhouding tussen mannen en vrouwen staat centraal in deze tweede episode, die opent met de quasi luchthartige en sensuele Brothel tango van Kiril Dzajkovski, die gaandeweg schrijnende trekjes begint te vertonen.

In een omgeving van weemoed en onstilbare verlangens duiken

in Michael Nyman's Trysting Fields fragmenten op uit het wonderschone 'liefdesduet' voor viool en altviool, het Andante uit Mozarts Sinfonia Concertante in Es KV 364. Het stuk is ook te horen in de film Drowning by Numbers van Peter Greenaway, waarvoor Nyman de soundtrack schreef. In deze film laten drie vrouwen hun echtgenoot in bad verdrinken. Liefde is ontaardt in een strijd tussen de seksen, met liefdeloze huwelijken, vernederde vrouwen, impotente mannen, porno, prostitutie en verkrachting tot gevolg.

Het rusteloze en obsessieve Pulsing van Bryce Dessner is afkomstig uit het 9-delige werk Impermanence/Disintegration, dat hij componeerde voor het Australian String Quartet en de Sydney Dance Company. Centraal staan ideeën over de vergankelijkheid. 'Pulsing', het zevende deel uit Dessners werk, klinkt als een bezeten filmthema, dat maar door en doorgaat, met onstuitbare energie. De strijkers lopen melodramatisch op hun tenen en bewegen zich gejaagd heen en weer tussen ritmische 'attacks', verheven arpeggio's en elektronische dreunen. Impermanence/Disintegration verbindt als een bitterzoet visioen het klassieke drama met het griezelige minimalisme van componisten als Michael Nyman en Steve Reich. De muziek klinkt als een wrang eerbetoon.

De strijkers lopen melodramatisch op hun tenen

DEEL III

Het desolate Lexis II van Layegh, geschreven voor strijkkwintet, verklankt de eenzaamheid die voortspruit uit de gevoelloze liefde en eindigt in een soort existentiële noodkreet.

De zon lijkt even door te breken in de bewerking die de Engelse componist Charles Avison maakte van een klavecimbelsolona van Domenico Scarlatti. Maar vrijwel onmiddellijk ‘verdrinkt’ Scarlatti in elektronisch versterkt tumult en wordt alle harmonie tenietgedaan in het lugubere Drowning van de Nederlandse componist Rik Ronner. In dit minimalistische werk vallen de clicktrack-partij voor elektronica en de live gespeelde muziek volledig samen. De wereld verdrinkt.

DEEL IV

Water heelt en zuivert. De tijd is rijp voor ideeën van vernieuwing, regeneratie en transformatie. Verlicht en gelouterd raken is een eenzaam proces, dat door de Griekse Eleni Karaindrou sober en sereen verklankt wordt in haar Solitude voor viool solo, afkomstig uit haar album Dust of Time.

De legendarische Spaanse cellist Pablo Casals speelde The Song of The Birds, gebaseerd op een Catalaans volksliedje. Op 24 oktober 1971, toen hij de VN Vredesmedaille ontving tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, zei hij: ‘Vogels zingen als ze in de lucht zijn, ze zingen: “Vrede, Vrede, Vrede”, en het is een melodie die Bach, Beethoven en alle groten zouden hebben bewonderd en liefgehad. Bovendien is het geboren in de ziel van mijn volk, Catalonië.’

De volksziel van Iran vlamt weer op in het klaaglijk en betoverend klinkende Lexis V van Layegh, waarbij gaandeweg steeds meer ritmische dynamiek ontstaat en nu weer alle strijkers meespelen. Het eindigt in woest getrommel en een bekkenslag.

DEEL V

Er ontstaat een kalme atmosfeer, als in een klooster of een tempel. Generositeit, overgave, geduld, vrede en vertrouwen verdringen de vervreemding. De woestenij van Het barre land ligt achter ons, vruchtbare liefde wenkt. Hemelse vrede en harmonie dalen neer op aarde in Passacaglia van Arvo Pärt, aanvankelijk gecomponeerd voor viool en piano. In 2007 bewerkte hij het stuk voor twee violen, vibrafoon en strijkorkest en droeg het op aan Gidon Kremer.

De hartenklop van het leven keert terug in de flow van het Violconcert ‘1001 Nights in The Harem’ van de opstandige Turkse pianist/componist Fazil Say, die regelmatig overhoop ligt met het regime van Erdogan. Mozart duikt weer op in het mistige, melancholieke en verheven Messenger van de Oekraïense componist Silvestrov, geschreven na het overlijden van zijn echtgenote Larissa Borendenko. De citaten uit Mozarts pianoconcerten symboliseren hoop, troost en liefde. Er gloort weer licht aan de horizon.

Wenneke Savenije is altviolist en muziekwetenschapper en hoofdredacteur van muziektijdschrift *De Nieuwe Muze*.

The Waste Land

T.S. (Thomas Stearns) Eliot (1888-1965), een Amerikaan in Londen, is volgens velen de belangrijkste en meest invloedrijke dichter in het Engelse taalgebied, zijn *The Waste Land* het grootste dichtwerk van de twintigste eeuw. Geen ander gedicht verwoordde zo goed de wanhoop en uitzichtloosheid van na de eerste wereldoorlog, een oorlog die tien miljoen mensen het leven kostte, een hele generatie had weggemaaid.

Tot hij *The Waste Land* schreef, was Eliot een gerespecteerde maar niet heel bekende dichter. Van zijn eerdere bundel, *Prufrock and Other Observations* (1917), was de eerste druk van 500 exemplaren pas na vijf jaar uitverkocht. *The Waste Land* daarentegen maakte hem in één klap beroemd en het gedicht bleef altijd boven zijn andere werk uittonen, tot irritatie van de schrijver: ‘Toen ik *The Waste Land* schreef,’ noteerde Eliot in 1931, ‘zeiden sommigen van de meer goedkeurende recensenten dat ik uitdrukking gegeven had aan “de desillusie van een generatie,” wat onzin is. Misschien heb ik uitdrukking gegeven aan hun illusie gedesillusionneerd te zijn, maar dat was niet mijn intentie.’

*The Waste Land als de
ultieme vertolking van
een naoorlogs Europa*

Of hij het leuk vond of niet, het beeld van *The Waste Land* als de ultieme vertolking van een naoorlogs Europa in spirituele crisis, van de inertie en ontgoocheling van de moderne mens, houdt al een eeuw stand.

Eliot kreeg het idee voor *The Waste Land* in 1914 en begon in 1919 met dichten. Nadat hij twee jaar lang in de avonduren aan zijn gedicht had geschreven – overdag werkte hij bij Lloyds Bank in Londen – bevond hij zich in 1921 op de rand van de ineenstorting. Een Britse zenuwarts schreef hem drie maanden ziekteverlof voor en verwees hem naar een psychiater in Lausanne. Daar, ver weg van zijn saaie baan en zijn ongelukkige huwelijk, voltooide hij *The Waste Land*. Zijn vriend, de dichter Ezra Pound, ook een Amerikaan in Londen, schraptte bijna de helft waardoor veel overbodigs wegviel en de desolate sfeer sterker naar voren kwam. Later zou Eliot het schrijfproces als een moeilijke bevalling typeren, waar Pound de verlossende keizersnee op uitgevoerd had – hij droeg het gedicht dan ook op aan Pound: ‘il miglior fabbro’, de betere vakman.

Pound regelde ook dat Eliot’s gedicht in november van 1922 in een Amerikaans tijdschrift werd geplaatst, waarna in december de Amerikaanse boekuitgave volgde. In 1923 drukte de Hogarth Press van Virginia en Leonard Woolf ook een Britse bundel.

The Waste Land is een moeilijke tekst. Eliot verzette zich tegen de persoonlijke, welluidende verheerlijking van de natuur uit de romantische dichtkunst – William Wordsworth’s ‘I wandered

lonely as a cloud,' bijvoorbeeld. Poëzie moest onpersoonlijk zijn en, vooral, vernieuwen, de moderne tijd reflecteren. Die tijd was gefragmenteerd, complex, ongrijpbaar en dus moest de dichtkunst dat ook zijn. Onder invloed van Charles Baudelaire zocht Eliot zijn inspiratie in de vieze en vervreemdende stad waar de moderne mens ont-heemd ronddoelt.

De 433 regels van het gedicht laten zich niet makkelijk samenvatten. In plaats van een eenduidige verteller is er een duizelingwekkende veelheid aan stemmen, personages en perspectieven. Een eerdere titel was 'He Do The Police In Different Voices,' een zin die Eliot uit Dickens' roman *Our Mutual Friend* gelicht had, over een man die voorleest uit de krant en verschillende stemmetjes op zet voor de politieagenten die geciteerd worden. (Het was Pound die 'The Waste Land' als titel suggereerde.) Naast de vele stemmen klinkt in *The Waste Land* overal muziek – flarden Wagner ('Weialala leia'), ragtime, jazz, wiegeliedjes ('London Bridge is falling down'), een vrouw die 'whisper music' speelt op haar lange, strakgetrokken zwarte haren. Ook zit het gedicht vol geluiden, van kinderen op de slee, het kabbelen van de Thames, geklets in een café, rammelende botten, toeterende auto's, en vol citaten en halve citaten uit het werk van andere schrijvers (Dante, Shakespeare, Baudelaire), in zeven verschillende talen. 'Onrijpe dichters imiteren,' zei Eliot, 'rijpe dichters stelen.'

*'Onrijpe dichters
imiteren,' zei Eliot,
'rijpe dichters stelen.'*

Als lezer word je heen en weer geslingerd door de tijd, vlieg je van plaats naar plaats, van scène naar scène. Dan is het zomer aan de Starnbergersee, drinken we koffie met de Litouwse Marie, 'talked for an hour'; dan zijn we in een 'Unreal City / Under the brown fog of a winter noon' waar we lunchen met een koopman uit Smyrna; dan zijn we getuige van de liefdeloze affaire tussen een typiste en een karbonkelige 'small house agent's clerk.' De vijf delen van het gedicht lijken nauwelijks op elkaar aan te sluiten, zo abrupt bewegen ze van situatie naar situatie. 'Wat de samenhang is,' schreef Virginia Woolf in haar dagboek, 'weet ik niet zo zeker.'

Toch is er met een beetje werk wel wát cohesie te ontdekken, door verschillende thema's die, leidmotiefachtig, terug blijven keren.

De beroemde openingszin, 'April is the cruellest month, breeding / Lilacs out the dead land,' leidt een schijnbare tegenstelling in die het hele gedicht blijft doorwerken: het idee dat wat leven brengt, ook de dood brengt. 'He who was living is now dead,' lezen we in deel V, 'We who were living are now dying.' Dit zou je kunnen zien als een allegorie voor het naoorlogse Europa: de overlevenden van de oorlog zijn geestelijk dood, omdat ze alle contact met traditie en religie verloren zijn. Eliot maakt dit duidelijk door middel van wat hij de 'mythische methode' noemde, een idee dat hij van James Joyce had geleend.

Joyce baseerde zijn *Ulysses* op de *Odyssee*, voor *The Waste Land* gebruikt Eliot onder andere het stramen van de Arthuriase Graallegende over de Fisher King, wiens land uitgedroogd en onvruchtbaar is geworden

als gevolg van een misdaad. Evenzo is de moderne beschaving verworpen tot een schrale wereld die geen leven meer voort kan brengen en *The Waste Land* zit dan ook vol met beelden van verdorring: 'dusty trees,' 'rock without water,' 'dry sterile thunder without rain,' 'empty cisterns and / exhausted wells.' Dit is het 'barre land.'

Evenzo is de moderne beschaving verworpen tot een schrale wereld

Zo luidt één mogelijke interpretatie van *The Waste Land*, de meest gangbare, maar er zijn er veel meer – Eliot's meesterwerk is het meest becommentarieerde gedicht uit de geschiedenis van de dichtkunst, de professoren blijven zoeken naar nieuwe invalshoeken. Zelf zei Eliot dat zijn gedicht 'over-understood' was; echte poëzie communiceert met de lezer zonder begrepen te worden. Hij wist overigens prima wat *The Waste Land* betekende: het is 'de ontlading van een persoonlijke en onbeduidende klaagzang op het leven; het is gewoon een stukje ritmisch gemopper.'

Maria Kager is literatuurwetenschapper en schrijver voor onder meer *De Groene Amsterdammer*.

De Zingevingscrisis

Wat moeten we opmaken uit *The Waste Land*? We kunnen het beste beginnen met een vraag, want dat is ook wat de vijf delen van *The Waste Land* oproepen: vragen die weer nieuwe vragen oproepen. Eliot geeft sfeerimpressies en stemmingen, soms een inzicht en af en toe een brokje duidelijkheid. Maar nooit valt alles samen tot een enkele Gestalt: het springt als het ware heen en weer tussen concurrerende opties voor een overkoepelende betekenis.

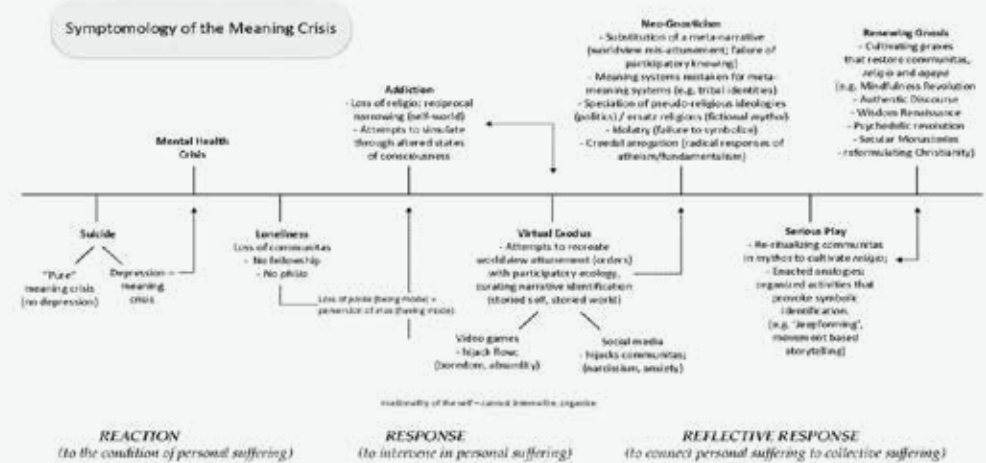
Dat wordt niet alleen teweeggebracht door de verschuivende stemmen in het gedicht, maar ook doordat vormen en talen vaak naast elkaar zijn gezet, en door de vele zinspelingen die zich sowieso onttrekken aan welke eindconclusie dan ook. Het is alsof je te veel en tegelijkertijd helemaal géén betekenis vindt. Interpretaties zijn er genoeg, maar geen daarvan biedt een overkoepelende duiding die verder komt dan vage uitspraken over verlies, angst, dood, voorspelling en voorgevoel. Zelf vermoed ik dat het gedicht bewust zo is opgezet. Het verzet zich tegen inkadering, maar lokt ons telkens weer met een veelbelovend verbindend inzicht—dat zich dan toch weer niet laat waarmaken.

Het gedicht is een illustratie en vooral ook een voorspeller van de Meaning Crisis (zingevingscrisis) die—zoals ik elders schreef—de wereldwijde post-Europese beschaving kwelt en knevelt. Om die crisis te begrijpen zijn drie samenhangende vragen van Eliot zelf een goed begin: “Waar is het Leven dat we in het leven verloren? Waar is de wijsheid die we met kennis

verloren? Waar is de kennis die we met informatie verloren?”

Waar is de kennis die we met informatie verloren?

We leven langer dan onze voorouders en we komen meer toe aan onze verlangens, maar toch bleek in 2019 uit een enquête in het Verenigd Koninkrijk (Eliots thuisland) dat 89 procent van de mensen tussen de 16 en 29 hun leven zinloos vond. Voor alle leeftijdsgroepen was het gemiddelde 80 procent. Deze cijfers zijn veelzeggend, want ze staan niet op zich. Wie namelijk het leven als zinvol ervaart is geestelijk gezonder, minder geneigd tot zelfmoord, ervaart meer veerkracht bij verlies en falen, en is beter in staat betekenisvolle relaties met anderen te onderhouden. In een essay dat ik eerder samen met Christopher Mastropietro schreef over de Meaning Crisis, gaven we de symptomen daarvan als volgt schematisch weer.

We lijken in ons leven steeds meer Leven te verliezen. Toch is aan de rechterkant van het schema een positieve respons te zien die verwijst naar Eliots tweede vraag: waar is de wijsheid die we verloren aan kennis? Sommige mensen lijken wijsheid terug te willen brengen in hun leven. Kennis is het overwinnen van onwetendheid; wijsheid (klinkt dat woord ons niet vreemd in onze oren?) is het overwinnen van dwaasheid. In mijn wetenschappelijke werk heb ik laten zien hoe de psychologie en de cognitieve wetenschappen beide tot de conclusie komen dat de dynamische processen die onze menselijke geest zo lenig maken, ons ook bij uitstek vatbaar maken voor zelfbedrog en ander zelfdestructief gedrag.

Dergelijk gedrag verzwakt de verbindende kracht tussen geest en lichaam, tussen het zelf en anderen, en tussen het zelf en de wereld, terwijl we die kracht juist hard nodig hebben om bewust handelend in de wereld te kunnen bestaan. Zowel in de psychologie als in de cognitieve wetenschappen wordt zingeving omschreven als een gevoel van verbondenheid met zichzelf, met anderen

en met de wereld, waarbij al die verbindingen samen een begrijpelijk en elkaar versterkend geheel vormen dat als authentiek en betekenisvol wordt beleefd. Door alle tijden en culturen heen hebben mensen beseft dat je dwaasheid moet tegengaan en verbondenheid juist moet vergroten. ‘Wijsheid’ noemden ze dat. Maar waar kunnen wij terecht voor wijsheid?

Het is opvallend hoe vlot wij kunnen opsommen waar we zoal terecht kunnen voor informatie. We verdrukken in een oceaan van verbrokkelde informatie waarin alles dan wel eindeloos verbonden is, maar in een ongrijpbaar patroon van verzinsels en verwijzingen: te veel betekenissen, die niet leiden tot betekenisgeving in het leven. Stemmingen, sferen, aanwijzingen en toekomstvoorspellingen, allemaal spiegelen ze ons verbindingen voor, maar ondertussen hebben we gemiddeld steeds minder echte vrienden en wordt eenzaamheid endemisch en epidemisch.

We wisten vroeger waar we terecht konden voor kennis, maar raken vandaag de dag meer en meer

in twijfel over onze kennisclaims en kennisinstituten. Steeds meer mensen zijn het er bovendien over eens dat onze veelheid aan kennis ons niet wijzer maakt. Deze verdenkingen en conclusies komen dicht in de buurt van nihilisme.

Dus: wijsheid is onmisbaar, maar de ontwikkeling daarvan is voor de meesten van ons geen haalbare optie. Dat geldt niet alleen voor ons als individu, maar ook als collectief. We zijn bang dat ooit zo vanzelfsprekende zaken uit elkaar aan het vallen zijn, en reële bedreigingen voor onze beschaving zijn er ook zeker, maar we lijken niet in staat die adequaat tegemoet te treden. Bepaalde gebieden hangen nog logisch samen, maar ook die raken meer en meer van elkaar vervreemd en wij weten niet goed wat daaraan te doen.

In het verleden hebben mensen complexe stelsels ontwikkeld met regels en strategieën om individuele en collectieve dwaasheid tegen te gaan (want dat kan alleen gezamenlijk en gecoördineerd) en individuele en collectieve zingeving juist te bevorderen. Deze stelsels vonden onderdak in gemeenschappen en wereldbeelden die we 'religies' hebben genoemd. Maar voor velen van ons is zo'n religieus thuis niet weggelegd: we kunnen het niet binnengaan, we zouden ons er niet thuis voelen.

De mensen die bij de vraag naar hun religieuze overtuiging "geen" aanvinken, vormen een snel groeiende demografische groep, en binnenkort zullen ze in de meerderheid zijn. Religies zijn aan het uitsterven, en daarmee verdwijnt ook veel dat ermee verbonden was—zowel de goede als de verkeerde dingen. Maar hoe we ook aankijken

tegen de oude religies, het is zonneklaar dat we hun functie als plaatsen waar transformatieve wijsheid wordt beoefend niet hebben vervangen. We hadden gehoopt dat objectieve kennisvergaring een goede vervanging zou zijn voor ons subjectieve geloof, maar zelfs in Eliots tijd werd dat sentiment al de grond in geboord. Nu zijn we die hoop aan het inruilen voor weer een ander ideaal: dat meer informatie en virtuele connectiviteit de oplossing is. Maar het is duidelijk dat ook dit aan het mislukken is.

We verzuipen dus in een oceaan van losse betekenissen, terwijl we zonder wijsheid ronddolen in dit barre land. Nu eens worden we aangetrokken door dit pad, dan weer worden we afgeleid naar een ander pad. En zo worden we—in de woorden van Eliot—"afgeleid van afleiding tot afleiding". Een kakofonie van stemmen en archetypische beelden en ideeën trekt aan ons, maar die brengen ons niet richting enige helderheid.

The Waste Land stelt ons bloot aan al deze zaken. Het gedicht is er een voorbeeld van en het profeteert er zelfs over. Dat woord 'profeteren' gebruik ik hier (net als Eliot in het gedicht) in een dubbele betekenis, namelijk zowel als het voorspellen wat komen zal, alsook het blootleggen van diepgewortelde patronen die dringend onze aandacht nodig hebben. Het uitdragen van de betekenis die besloten ligt in de uitvoering (en niet zozeer de woorden) van het gedicht is wellicht ons best mogelijke antwoord erop.

John Vervaeke is psycholoog en cognitief wetenschapper verbonden aan de universiteit van Toronto.

Candida Thompson

Candida Thompson wordt geprezen om haar inspirerende en communicatieve muzikale expressie. Ze studeerde viool bij David Takeno aan de Guildhall School of Music and Drama in Londen en bekwaamde zich verder aan het Banff Centre for the Arts in Canada. Masterclasses en concerten met Isaac Stern speelden een belangrijke rol in haar muzikale ontwikkeling. Ze leidde orkesten als het Chamber Orchestra of Europe, City of London Sinfonia, Mahler Chamber Orchestra en Salzburg Camerata. Sinds 2003 is ze artistiek leider van Amsterdam Sinfonietta. Als pleitbezorger voor het erfgoed van de klassieke muziek en met een grote interesse in de culturele ontwikkelingen van vandaag, zoekt Candida altijd de artistieke dialoog, leidend tot veelal meeslepende projecten waarbij levende componisten, filosofen, urban dansers en acteurs betrokken zijn. Kamermuziek vormt de kern van haar muzikale activiteiten. Ze treedt regelmatig op tijdens internationale festivals en daarnaast heeft ze veel dierbare muzikale vrienden met wie ze op regelmatige basis samenwerkt. Candida bespeelt een viool van Guarneri del Gesù, die zij in bruikleen heeft van een particuliere verzamelaar.

Marco Gerris

Marco Gerris is choreograaf, regisseur en artistiek leider van ISH Dance Collective, een Amsterdams dansgezelschap dat hij in 2000 oprichtte. De van origine Filipijnse Gerris groeide op in Antwerpen en trok eind jaren '90 naar Amsterdam, waar hij als danser, skater en acteur carrière maakte. In 2000 maakte Gerris zijn eerste voorstelling ISH. Een naam afgeleid van het Engelse achtervoegsel '-ish' (-achtig), een woord dat staat voor iets dat je niet precies kunt definiëren, omdat het zowel het één als het ander is. Gerris: "Tijdens een ontmoeting met een Amerikaanse danser sprak ik over alles wat ik wil doen, alles wat ik inspirerend vind en over mijn weerzin te kiezen voor slechts één discipline." Hij vertelde me: "You are ISH, you're a bit of everything and that's your strength." 25 jaar later is ISH uitgegroeid tot een internationaal gerenommeerd gezelschap dat een jong en divers publiek weet te bereiken. Gerris ontving in 2020 de prestigieuze Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs voor zijn bijzondere en langdurige inzet voor cultuur. Met de voorstelling Rhythm & Flow de Zwaan won hij de belangrijkste dansprijs van Nederland, voor de meest indrukwekkende dansproductie van 2024.

Amsterdam Sinfonietta

Amsterdam Sinfonietta bestaat uit 23 musici van topniveau die samen spelen als één. Geleid door artistiek leider Candida Thompson maakt het orkest tournees over de hele wereld met avontuurlijke programma's. Met een enorme drive heeft Amsterdam Sinfonietta zich ontwikkeld tot hét strijkorkest van Nederland en orkest van wereldklasse. Het draagt het eigen genre uit en vernieuwt het op het allerhoogste niveau. Het orkest omarmt het volledige repertoire voor strijkorkest, van klassiekers tot nieuwe opdrachtwerken en arrangementen, en gaat daarbij ook verbindingen aan met andere muziekgenres en kunstvormen zoals film, dans en theater. Amsterdam Sinfonietta is uitgegroeid tot een vaste bespeler van de Europese concertzalen, maakte tournees door Europa, Azië, Noord- en Zuid-Amerika en Australië, en speelde in concertzalen als Barbican Hall in Londen, Elbphilharmonie Hamburg, Cité de la Musique in Parijs, National Centre of Performing Arts in Beijing, Teatro Colón in Buenos Aires en in het Wiener Konzerthaus. Het ensemble werkt met nationale en internationale topsolisten. Musici als Janine Jansen, Sol Gabetta, Kian Soltani, Thomas Hampson, Fazıl Say, Beatrice Rana, Angélique Kidjo, Rufus Wainwright en Wende delen met het orkest de nieuwsgierigheid en constante drang naar vernieuwing.

Binnen de Sinfonietta Academy krijgen jonge getalenteerde musici de kans om ervaring op te doen met de unieke manier van samenspelen. Daarnaast brengt het orkest met de KleuterSinfonietta voorstellingen en de kindersworkshops jaarlijks duizenden kinderen in aanraking met klassieke muziek en strijkinstrumenten.

ISH Dance Collective

ISH Dance Collective is een internationaal gerenommeerd dansgezelschap met voorstellingen waarin eigentijdse disciplines als hiphop dans, skating, freerunning en BMX centraal staan. Wars van formats en restricties, zoekt choreograaf, artistiek leider en oprichter Marco Gerris al vijfentwintig jaar zijn weg buiten de gebaande paden. Geïnspireerd door choreografieën die verstopt zitten in de stad, brengt ISH Dance Collective de poëzie van de straat naar het theater, uitgevoerd door een collectief van eigenzinnige, unieke performers. Op innovatieve wijze slaan de voorstellingen en projecten van ISH Dance Collective een brug tussen kunstvormen, disciplines en culturen. ISH Dance Collective gelooft niet in grenzen. Vanuit de thuisbasis in Amsterdam Nieuw-West reist ISH Dance Collective door binnen en buitenland met uiteenlopende voorstellingen. Behalve de voorstellingen van ISH Dance Collective heeft de organisatie drie andere pijlers. Voor ISH Academy, ISH Talent en ISH Community ontwikkelt ISH programma's gericht op respectievelijk kinderen & jongeren, nieuw professioneel talent en de hiphop community in brede zin.

Bencha Theater / Vertical Wall Dance

Bencha Theater bestaat uit een internationale crew van professionele artiesten met meer dan 20 jaar ervaring in het creëren en uitvoeren van spectaculaire luchtacrobatiek en voorstellingen in binnen- en buitenland. Verticale muurdans is de specialiteit van Bencha Theater. Zij nemen het publiek mee naar het verticale podiumvlak. Deze jonge kunstdiscipline is nog relatief nieuw binnen de podiumkunsten. Hun specialiteit als 'luchtacrobaten' maakt Bencha Theater tot een uniek gezelschap in het uitvoeren van dansante lucht – en muurdans voorstellingen. De luchtacrobaten hebben geen hoogtevrees en dagen de zwaartekracht uit met gewichtloos acrobatisch vernuft, maar bovenal genieten de performers van wat ze doen en spelen ze elke voorstelling vanuit het hart.

Volgende concerten Amsterdam Sinfonietta

Heimwee naar Italië

Amsterdam Sinfonietta / Candida Thompson leiding & viool /
Bruce Liu piano

Pianist Bruce Liu won in 2021 de eerste prijs op het 18e Frédéric Chopin Piano Concours, waarna zijn internationale carrière een vlucht nam. Hij debuteert bij Amsterdam Sinfonietta met Chopins meeslepende Tweede pianoconcert, in een bijzondere versie voor piano en strijkorkest. Amsterdam Sinfonietta speelt ook de Aria voor strijkers van Weinberg en Tsjajkovski's vreugdevolle Souvenir de Florence.

26 maart t/m 15 april door het hele land en tournee door Europa

Living room

Amsterdam Sinfonietta / Candida Thompson leiding & viool /
Nils Mönkemeyer altviool

De woonkamer: een vertrouwde plek die warmte uitstraalt, een plek waar mensen samenkomen, elkaar inspireren en zich op kunnen laden. In zijn werk Living Room Music instrueerde componist John Cage de musici om huiselijke voorwerpen en bouwkundige elementen te gebruiken als instrumenten. Tijdschriften, karton, boeken, de vloer, het houten kozijn van een raam... Het podium wordt een woonkamer. Midden in de woonkamer spelen een cellist en een altviolist rug aan rug Janusgesicht van de Duitse componist Matthias Pintscher. Het hoofd van Janus heeft twee gezichten, symbool van ambivalentie en tegenstelling. Hedendaagse muziek wordt afgewisseld met meesterlijke, barokke concerten met altviolist Nils Mönkemeyer.

1 t/m 3 mei in Enschede, Amsterdam en Bremen

Volgende voorstellingen ISH Dance Collective

Hiphop Circus

In het mysterieuze Hiphop Circus (12+) stap je binnen in de spectaculaire wereld van een rondreizend freaky circusgezelschap. Op het eerste oog vormen de artiesten een grote, harmonieuze, samengestelde familie. Weg van de clichématige glitter and glamour van het podium, komt backstage de ware aard van de ontspoorde artiesten naar boven. Maar in the end zijn ze het over één ding eens: ze hebben elkaar nodig...the show must go on!

In deze energieke voorstelling brengt choreograaf Marco Gerris breaking en urban sports samen met circus disciplines. Een groep performers van parkour artiesten, een hiphop danser, een B-Boy, een pole artist en acrobaten verkennen de grenzen van hun kunnen. DeeJay Irie draait live op het podium. Op zijn beats en soundscapes laten de performers de meest onvoorstelbare combinaties van bewegingen zien. Mis het niet!

Te zien t/m 30 maart 2025, kijk voor de speellijst op ish.dance/hiphopcircus

Home | Denden Karadeniz

Stap binnen in de wereld van Home, een adembenemende voorstelling die onderzoekt wat er gebeurt als het vertrouwde fundament van een fysieke plek, een persoon of structuur wegvalt. In Home staat 'het huis' symbool voor meer dan een fysieke structuur van een woning. Het staat symbool voor stabiliteit, veiligheid en geborgenheid. Wat gebeurt er als dat gevoel van veiligheid verandert en noodgedwongen plaats maakt voor gevoelens van verlies en onzekerheid?

In Home brengen dansers de complexiteit van deze ervaring tot leven, waarbij de voorstelling laat zien hoe het voelt als die stabiliteit verdwijnt. Tegelijkertijd verkennen de dansers de ruimte voor groei en nieuwe mogelijkheden die in onzekere tijden ontstaan. Home neemt je mee op reis en zet je aan tot nadenken: wat betekent thuis voor jou?

De voorstelling Home komt tot stand onder de vlag van ISH Talent en is van 3 april t/m 30 mei te zien, meer informatie op ish.dance/home

Genieten van onze concerten,
zonder dat je de deur uit hoeft?

Haal Amsterdam Sinfonietta in huis

Ga naar sinfonietta.nl, bezoek De Salon en stream het concert van je keuze. Er gaat natuurlijk niets boven de kwaliteit van een live uitvoering, maar wil je het concert nog een keer meemaken of heb je het gemist, dan is de on-demand beleving de ideale oplossing. En, wat in de concertzaal niet mogelijk is, thuis zie je de musici ook in close-up.

Wat je ook kiest, het worden altijd originele en spannende combinaties van de mooiste strijkersmuziek.

sinfonietta.nl/de-salon

Amsterdam Sinfonietta en
ISH Dance Collective danken

Subsidiënten en begunstigers

FONDS
PODIUM
KUNSTEN
PERFORMING
ARTS FUND NL

AE amsterdams
fonds voor de
kunst

Amsterdam
Sinfonietta
Fonds

Sponsors en fondsen

Maurice Amado
Foundation

Strings 'n Business

De Roos - advocaten en notarissen
HabrackenRutten
Heyligers Architects

Design & Branding partner

Studio Dumbar

Partners

Leidse Schouwburg
Stadsgehoorzaal

TIVOLI
VREDEN
BURG

WILMINKTHEATER
MUZIEKCENTRUM
ONDSCHIEDT

concertzaal
tilburg

HET
CONCERT
GEBOUW

MUSIS

GROTE
KERK
VEERE
EXPERIENCE &
CULTURE

MEERVAART

Conservatorium van Amsterdam
Amsterdam School of the Arts

Amsterdam Sinfonietta

Piet Heinkade 5
1019 BR Amsterdam
t 020 52 70 770
info@sinfonietta.nl
sinfonietta.nl

ISH Dance Collective

Meer en Vaart 290
1068 LE Amsterdam
t 020 46 85 422
info@ishdancecollective.com
ishdancecollective.com